

Ain Kallis: käes on suurte tormide, orkaanide, äikese- ja julgete tornaadoküttide aeg!

Ilm ei jäta naljalt kedagi külmaks. Ka tänavune suvi algas Eestis põnevalt – äikesetormide, paduvihmade ja kuumalainega.

AIN KALLIS
klimatoloog

Tornaado

FOTO: Dustin Wilcox

Kauge 1926. aasta 18. septembril räsib Miami linna Floridas väga tugev troopiline tsüklon. Kui tormituul vaibus, kogunesid tuhanded elanikud randa imetlema suuri ookeanilaineid. Ja siis läks järsku mölluks – osutus, et petlik vaikus tähendas seda, et kohale oli jõudnud nn orkaani silm.

Selle teisel äärel olid tuule kiirused aga hoopis võimsamad – kuni 68 m/s, tormilaine kõrguseks hinnati ligi viis meetrit!

Tegu oli neljanda kategooria orkaaniga. Hukkunuid loeti üle 600, vigastatuid tuhandeid. Nagu vanasõnad ütlevad: “Liigne uudishimu tapab” ja “Kui sa ilmast õpetust saad, küll siis targemaks lähed...”.

Meie kandi tormid ei ole inimesi tapnud uudishimu tõttu (seni ja õnneks!), vaid see on juhtunud enamasti ikka ebaõnne tõtt. Näiteks murdunud puu on peale langenud.

Üks ilmalendur pihtis mulle: “Meeldivusest on asi väga-väga kaugel. Mitu tundi oleme kui pöörlevas pesumasinas!”

Päästeameti ennetusosakonna juhataja Viktor Saaremets tõi ühel nõupidamisel näiteid oma töö valdkonnast: “Üleskutse mitte liikuda ohualale üleujutuse ajal mõjub hoopis üleskutsena liikuda sinna! Hoiatus “Vesi on sügav ja peidab endas ohtusid” kõlab paljude silmis nagu “Sõida sinna ja vaata, kui sügav seal tegelikult on!”.”

Raju tekitab närvikõdi

Pärnu linn on uputuste aegu rahvarohke nagu laulupeol – pildistatakse, filmitakse. On olnud “reportereid”, keda tuleb uppumisest päästa...

Ameerikas kurdetakse, et sagenevad juhtumid, kus elanikud jäävad tornaadode küüsi, kaamera käes.

Internetis on üks ilmahuviliste seltskond, kes vahetab selliseid sõnumeid: “Jälle jäi kõva äike piiri taha!” – “Mis teil seal kagunurgas viga, muudkui paugub, meil siin loodes kogu aeg vaikne!” – “Poolas möllab jälle äge äike, peab vist sinna kolima.”

Ja tõesti leidub sääraseid piksefänne-tormikütte, kes sõidavad Leetu ja Poolamaale äikest nautima aastail, mil meil neid napib.

Pelgast põnevuse otsimisest pikse ajal võib saada ka tõsine harrastus, isegi elukutse. Esimeseks tõeliseks tormikütiks peetakse ameeriklast David Hoadleyt, kes hakkas ohtlikke ilmanähtusi süstemaatiliselt vaatlama ning nende kohta andmeid koguma Põhja-Dakota osariigis 1956. aastal. Ta asutas isegi uudse asjakohase ajakirja *Storm Track* (ingl k “tormi tee”).

Muidugi on USAs palju rohkem võimalusi tornaadode otsimisel ja jälitamisel elamusi saada – neid tekib seal aastas üle 1200 (meil vaid üks kuni kolm, rekord 24), enam on ka närvikõdi (ikkagi keskmiselt 80 ohvrit!).

Tornaadode tekkest ja liikumisest antakse pidevalt infot meediakanalites, nii saavad laialt tuntuks ka tormikütid. Kogu maailm sai kohe teada, kui 31. mail 2013. aastal rekordiliselt võimsas, nelja kilomeetri (!) laiuses pööristormis hukkus mõõtmisi sooritanud insener Tim Samaras koos kahe kolleegiga.

Tormiaegsete raskete teeolude tõttu on elu kaotanud USAs vaid kümme-kond tornaadojälgi.

Suurte keeristormide – orkaanide – uurimisel kasutatakse peale satelliitide ka lennukite abi. Esimene lend pöörisesse leidis aset 1943. aastal Texases, kui kihlveo peale lendas kolonel Joseph Duckworth läheneva esimese kategooria orkaani keskmesse. Ja tuli eluga tagasi!

Oma silm on ju kuningas

Edasised, juba planeeritud uurimislennud ei kulgenud nii edukalt – kuue lennuga kaotati 53 meeskonnaliiget. Julgete lendurite hüüdnimi “orkaanikütid”, kasutusel 1946. aastast, on endiselt kasutusel.

Tänapäeval on Ühendriikide lõunaosas kaks ilmaluurega tegelevat eskadrilli. Tänu nendele teatakse päris täpselt, milline on orkaanide ehitus, millised tuuled puhuvad, milline on õhurõhk. Oma silm on ju kuningas.

Kasutatakse propellerlennukeid, lendavaid laboreid, millega lennatakse mitu korda päris torni silma sisse, seda eri kõrgustel 150 kuni 3000 meetrini. Kogu lend kestab oma 11 tundi!

Üks ilmalendur pihtis mulle: “Meeldivusest on asi väga-väga kaugel. Mitu tundi oleme kui pöörlevas pesumasinas!”